

The Project Gutenberg eBook of Fjalar Kuningas, by Johan Ludvig Runeberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Fjalar Kuningas

Author: Johan Ludvig Runeberg

Translator: K. Kiljander

Release date: July 5, 2005 [EBook #16211]

Most recently updated: December 11, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK FJALAR KUNINGAS ***

Produced by Matti Järvinen and Tuija Lindholm.

FJALAR KUNINGAS.

Runoillut

Joh. Ludv. Runeberg.

K. Kiljander'in suomentama.

Ensimmäisen kerran julkaissut

G. L. Söderström 1881.

Ensimmäinen laulu.

Hän, säätäjä onnen ja lain,
Näkeepi suvun Fjalarin sortuvan
Häpeähänsä, hänen poikans'
Ainoa siskoa vaimona syleilee.

Uljaana ja kunniassaan

Hän istui Fjalar, kuningas Gauthiodin.

Voittoa mont' on kokenunna,
Siksipä tulta silmässä harmaapään.

On joulu ja siksipä nyt
Kesk'talven juodaan kestiä linnassa.
Soittoja leimuu sadottaisin,
Sankarijoukko salissa riemuitsee.

Alf, Versete, Kare ja Rafn,
Sodissa kestäneet, jalo Ingul myös,
Raivurinsurma Hadding, Agnar,
Vaikkapa nuoret, kuulut jo runoissa,

Styr arpinen, Sote, se mies,
Min kilpi täynnä reikiä vasamain,
Fjalarin luona joivat tällöin.
Nuo sotaurhot kaikki ken mainita vois'?

Sä tok' olet muistettava,
Sjolf vanha, surma sä sotalaumojen,
Ainoa muinaissankareista
Säästynyt iloks' Fjalarin vanhuuden.

Sä häll' olit kumppalina,
Kun nuoruus kiehui suonissa molempain;
Vanhana vielä kuolon teillä
Fjalarin kanssa vertasi vuodatit.

Vait'! Ruhtinas nousevi nyt
Ja ottaa maljan vaahtisen käteensä.
Lausua sanan nyt hän halaa,
Valansa tehdä hetkenä lupauksen.

"Mua sankarit, kuunnelkaa,
Te lehdet nuoret harmajan tammipuun
Runkohon puhjenneet, sen, jonka
Taistelumyrskyt runteli useinkin.

Ken teistä jo silloin ois'
Ajellut kiitän perhoja nurmen, kuin
Morvenin mailla sai Dunkomar
Miekkani kautta kuoleman kalpean?

Ol' laivojan' yhdeksän
Ja miestä uljasta sata kussakin.
Morveni aamun koittechessa
Miehiä kaksin verroin vastaan toi.

Kaks rannalla miest' oli vaan,
Mä toinen, toinen Sjolf, rusopilviin kun
Päivä jo laski, kuu kun katsoi
Silmillä rauhan tuhoja miekkojen.

Työ tää oli nuoruuden.
Me miehistyimme, parta se pensastui,
Maita me sortelimme, joita
Talvi ei sorra, kesä ei ennätä.

Kun nain, olin harmaapää,
Mutt' kuninkuuteen impeni viedä voin.
Pojan ja tytön sain ma hältä.
Haudalla äidin leikkivät vielä nuo.

Urotöistä jo kylläni sain.
On monta ruhtinastakin vallassain,
Fjalarin töitä laulut kaikuu,
Kannel jo uupuu voittojen kiittelyyn.

Nyt levätä mieleni on.
Jo illaks' käypi päiväni myrskyinen,
Tyyntyvi tuulet; voittamani
Meret ja maat myös rauhani tuntekoot."

Näin hän. Sodanoppinut Sjolf
Sen kuuli. Rinta sankarin arpinen
Kohosi mielikarvaudesta,
Synkeä varjo nous' hänen otsalleen.

Hän saneli: "Tottako ois'?
Tuo rauhan ääni oisiko Fjalarin?
Kotka jo oisko uupununna
Lennosta kunnian avaruudessa?"

Viel' Erin ylpeilee,
Sun voittos vielä ei sitä sortanut.
Permejä hiipii pitkin merta,
Heit' odotatko sä rannallas'?"

Meill' on lepo haudassa vaan;
Sit' ennen rauhaa ei ole kelläkään.
Kovat on elon retket, voi kun,
Ruhtinas, ennen aikojas' uuvuit sä!"

Näin saneli Sjolf. Ylevään
Hymyilyyn Fjalar puhkesi; maljan hän
Antavi pois ja tyynnä ottaa
Nyt asepylvähältä hän jousensa.

Hän laukaisee. Salaman
Värähdys nähtiin. Kilvestä kilahdus
Seinällä kuului vastapäätä,
Takana nuoli vapisi hirressä.

Sen moistapa mielestään
Ei kenkään laukaust' ole nähnyttä.
Kuningas otti maljan jälleen,
Korkea kuului äänensä uudelleen:

"Nyt rauhaa harrastan.
Valaani kuulkaa, miehet Gauthiodin!
Väljemmät suojat, kauniit lehdot,
Viljavat pellot voittoni olkoot nyt.

Nyt maassani itävä on
Mit' ihmisluontoon kylvetty sulint' on,
Heikkoa suojellaan ja voimiin
Miekaton riemu vaan ompi sääliä.

Mun tahtooni luottanut ma
Oon aina, siihen luotan ma vieläkin;
Sodassa johti kuolon menot,
Rauhassa on se johtava elämän.

Jos uhkailee vihamies,
Jos ilkivalta lakia rikkoo maan,
Sääntöä rauhan jos ken sortaa,
Unhopa saakoon Fjalaria valoineen!"

Hän vaikeni. Äänensä soi
Värähtäin vielä rinnassa sankarein.
Itse hän maljan huulillensa
Tyynenä vei ja tyhjensi kerrassaan.

Nyt ruhtinas asettui.
Ovelta silloin lähenei outo mies.
Saapunut salaa kummastutti

Muodolla myrskyisellä hän kaikkia.

Hän kyyryssä ensinnä ol'
Kuin outo vieras, köyhä ja iäkäs;
Astuvi, kasvaa, jättiläisnä
Seisovi nyt hän edessä Fjalarin.

Hän avasi viittansa,
Ja hämmästyinpä nähtihin Dargar nyt,
Tietäjä, jonka silmä saattoi
Kohtalot nähdä aikojen tulevain.

Tuo nähtypä vuos'sata jo
Oli Pohjolassa, riemuksi harvoin vaan.
Ken hänen tyynen äänens' kuuli,
Aavisti kaukaa myrskyjä kauheita.

Hän lausui: "Kuningas, suur'
Oli vannomukses', suuremman kuulin ma
Tuolla kun vuoren kukkulalla
Kuuntelin äänt' yöhättaran reunalta.

Se kuului: Unhottanut
On Fjalar onnen jakajat jumalat,
Luottavi tahtohonsa, mieli
Kohtalot järjestää valevoimallaan.

Mutt' ennenku hautahan hän
Jaloudessansa vajonnut on, hän saa
Oppia, kuinka taivaan voimat
Tekevät tyhjäksi tuumia ylpeitten.

Hän, säätäjä onnen ja lain,
Näkeepi suvun Fjalarin sortuvan
Häpeähänsä, hänen poikans'
Ainoa siskoa lempivi vaimonaan."

Sai salihin äänettömyys.
Niin näytti vaan kuin käytyä rakeiden
Tyyneys taas kun leviääpi
Kylmänä mannerten lumipeitteille.

Mutt' kuningas vaaleana
Nyt istui, huulet vaan vähän värähtäin.
Kov' oli sota sydämessä,
Malttaen mielens' lausui viimein hän:

"Mun luokseni tuokaatte
Mun Hjalmarini, Gerdani viono myös.
Heidät mä tahdon nähdä, heistä
Valita toisen kuoleman saaliiksi.

Näät, tietäjä, millinen oon;
Vie tervehdykseni jumaloillesi,
Tutki, he kaiken uhrasitko,
Ennenku kaikkivoiviksi tottuivat.

Nyt yöhösi palaja taas.
Kun Fjalar kerran henkensä lopettaa,
Palaja silloin, miekaltansa
Palkkasi saat sä synkästä valheestas'."

"Et, ruhtinas, käskenyt oo
Mua turhaan" Dargar lausui, "ma palajan.
Luetut ovat elon hetket,
Päättävät on ne meiltäki. Hyvästi!"

Pois tietäjä tyynenä läks'.

Mutt' saliin lapset kutsutut neito toi,
Läheni kuningasta, nosti
Lapsoset hiljalleen isän polville.

Ei riemua kuulunut nyt,
Ei maljaa juotu, haudanpa hiljaisuus
Valtasi huoneen, katseet luotiin
Vapisevaiset ääneti Fjalariin.

Nyt hetk' oli valita. Hän
Loi katseen pitkän poikahan, kirkastui
Muotonsa, hyvästiksipä vaan
Silmänsä näytti tytärtä katsovan.

Hymyilevän katsehen tää
Loi häneen, päänsä povellet isän vei.
Vapisi Fjalar, lapsen eessä
Vapisi vastustelija jumalain.

Pois Gerdasta Hjalmarihin
Välähti silmänsä, kuni salama
Toisesta toiseen lentelehti,
Kunnes se korkeuteen kohos' tuiottain.

Sjolf nous'. Hänen kasvoillaan
Kalpeilla vierä kyönele kirkasna.
Etehen vanhan kumppalinsa
Astuen äänin vavisten lausui noin:

"Oi kuningas, Hjalmarihan
Sun miekkaas' käyttää, itse kun lepäät jo,
Maatasi suojelee ja kauas
Fjalarin muiston unhosta ulottaa.

Siis joutuos valitsemaan!
On jyrkkä vuori rannalla, alla sen
Ääneti oottaa kylmä aalto,
Tyttares' se kuin kipenän sammuttaa."

Näin lausuen isältä pois
Hymyileväisen uhrin hän otti. Nyt
Aukeni huoneen ovi, yöhön
Vaikenevaiseen katosi vanhus näin.

Mutt' liikkumatonna vain
Viel' istui Fjalar. Käsi, mi tyttären
Tukena ol', kuin kuihtuneena
Lepäsi hänen tyhjällä polvellaan.

Nyt katsehen viimein loi
Hän ympärilleen, tuiman ja tutkivan;
Sankarit, surmaa pilkkaavaiset,
Säikytti leimaus tuo hänen silmästään.

Hän saneli. Äänensä ol'
Kuin kaukaa kuultu ukkosen jyrinä:
"Fjalarin murheen todistajat,
Taisto on alkanut, mua kuunnelkaa:

Voi häntä, jok' ilmaisee
Sanallakaan mit' ompii hän nähnyt nyt!
Häpeän saa hän niittää, hänet
Kostoni löytää maailman ääritäi.

Ei nimeä tyttärein'
Saa kenkään mainita. Isän povessa
Lyhyt on elon taru hällä.
Minunpa olkoon vaan hänen muistonsa.

Kun perille pääsnyt ma oon,
Kun hautakumpu päälläni kohoaa,
Korvan' ei kuule ihmisääntä,
Voittoni kalliin mainita vasta saa."

Näin lausuen nous' ylös hän,
Pois astui, johtain kädestä poikaansa.
Vankkana aivan niinkuin ennen,
Salihin jätti hautojen kolkvouden.

Ja vuodet ne vaihtelivat,
Ja maine Fjalarin levis' etäälle.
Fjalarin tyttärestä vaan ei
Mainetta kuultu, kuisketta kulloinkaan.

Toinen laulu.

Shelman immelle kenpä kelpaa,
Laakson kukkanen, ken sinut saa?
Tuulosen sulotuokse,
Hengittää sua kenpä saa?

Shelman tornien kuvat päilyy
Kronan aallossa kirkkahina,
Päivä idästä valaa
Maille Morvenin koittonsa.

Sali Finjalin linnan loistaa,
Mutta sielläpä synkkinä vaan
Kolme kulkevi poikaa
Kuninkahan Morannalin.

Jousen kantaja Gall on tuima,
Rurmar soittaja suruissaan;
Vasta sodasta tullut
Vaiti on jalo Klesamor.

Salaa katsovat toisihinsa,
Uhkaus silmihin syttynyt on.
Vihan tuli on valmis
Sydämistä' ulos leimumaan.

Miks' on linnasta riemu poissa,
Aamu loistava levoton noin?
Synkistyy veli miksi,
Kun hän veljehen katsahtaa?

Aikaan Finjalin, Ossianin
Eipä linnassa eletty noin;
Kannel riemuja raikui,
Laulu voittoja kiitteli.

Vankat olivat muinaismiehet.
Rientäin kuin kulovalkea nuo
Poikki vihollisparven
Sodan hetkenä ryntäsi.

Kukistettua muukalaiset
Kun he Shelmassa näkyivät taas,
Lempeet olivat jälleen,
Päivää kevähän lempeemmät.

Suurten pojat ne miks' ei muista
Isäin tapoja, miksikä he
Vihaa kantavat, josta

Rauha Morvenin häiräntyy?

Neito linnassa on; sen tähden
Gall on jousensa unhottanut,
Rurmar laulanut siitä,
Eestä taistellut Klesamor.

Shelman immelle kenpä kelpaa,
Laakson kukkanen, ken sinut saa?
Tuulosen sulotuokse,
Hengittää sua kenpä saa?

Viimein katkesi vaitiolo.
Vanhin veljistä, jous'uro Gall,
Ryhtyy sanelemahan.
Kiukun voittaen lausuu näin:

"Me Morannalin pojat oomme,
Samaa äitiä oomme me myös.
Taivon pilvistä meihin
Jalot katsovat isämme.

Uhkaavaisena sieltä katsoo
Finjal, vieläkö viholliset
Niitä kumpuja kammoo,
Joilla nuorna hän taisteli.

Minne kuulusa Morven joutuu,
Soiton sorean, laulujen maa,
Jos sen valtijat surmaa
Vihan myrkyllä toisiaan?

Yhden oma Oihonna olkoon,
Neito kuin rusopilvinen koi.
Maa on tyttöjä täynnä,
Muiden valita ääretön.

Siis nyt rauhassa lähtekäämme
Vanhan luo, joka tornissa on.
Ratkaiskoon tämän riidan
Vihdoin sokea isämme."

Kuninkaan he nyt saapui luokse.
"Isä, linnassa kauvan jo on
Riita piillyt ja vihaa
Rintoihimme se huokunut.

Veli veljeä vieroi, toinen
Toista seurasi hiipien vaan.
Sovun tahdomme, jott'ei
Turmioon tulis' maasi tää.

Kaikki lemmimme me Oihonnaa,
Hän se syynä on riitamme vaan.
Se on sammuva, jos hän
Omaks' yhdelle annetaan.

Rakkaat olemme kaikki sulle,
Kuinka päättänet, tyydymme.
Lausu, kelle hän kuuluu,
Neito siintävän kaukomaan!"

Vanha kuningas vaiti viipyi,
Poikain punniten sanoja vaan.
Kotvan arveltuansa
Näin hän vastasi viimeinkin:

"Vapaan mereltä sain Oihonnan,

Vapaudess' eli siellä jo hän.
Täällä leikkinyt on hän
Lapsuuden iän vapahan.

Niinkuin tuulonen aaltoloilla,
Tuokse nurmikön ollut hän on,
Ollut kuin säde kirkas
Yössä eloni sammuvan.

Wapaa olkohon lento tuulen,
Tuokse ilmoja liitäköhön,
Sateell' olkohon tiensä,
En Oihonnaa ma pakota.

Ehkä lempivi, Gall, sun joustas',
Taikka, Rurmar, sun laulus' hän.
Ehkä olla hän tahtoo
Miekkas' seurana, Klesamor.

Koitelkaa, se on päätökseni.
Ikä kullenki vuoronsa suo.
Ken saa lemmen, ken ei saa,
Wihan kuitenkin hyljätköön.

Kronon rannalla luolan varjoss'
Impi istuvi soreahius
Silloin uljahanmoisna
Seisoi Gall aran eessä tuon.

"Seuraa mua, Oihonna, lempii
Metsämies sua, päivyen koi!
Kulkemaan sua kutsuu
Teitään ruhtinas tunturein.

Näitkö ilmojen ihanteita
Kukkuloilta kun päivä se nous',
Näitkö kuin säde koiton
Usman häälyvän mettä joi?

Muistatko sinä metsän ääntä,
Kun sen lehdikot vapisevat,
Linnut laulaa ja virta
Kiitää louhien välitse?

Tiedätkö, miten sydän sykkii,
Koirain, torvien pauhussa kun
Pensas liikkuvi, hirvi
Eteen silmäsi seisahtuu?

Neito, suositko tummaa iltaa,
Tähtein valoa vapisevaa?
Mallmorkummulle tullos
Katsomaan, miten syntyy yö.

Kummull' istunut oon ma usein,
Päivä kiiltävän porttinsa kun
Sulki lännessä, rusko
Pilven reunalta hälveni.

Viileytt' illan oon hengittänyt,
Nähnyt laaksojen tummenevan,
Aattehissani kauas
Öitä synkkiä harhaillut.

Kaunist' on elo tuntureilla,
Herkkä henkiä metsässä on;
Tule morsiameksein,
Riemut tuntea runsaat saat."

Impi aaltojen lausui siihen:
"Gall, mua elosi viehättää,
Raittiit tunturituulet.
Suloiset salosiimekset.

Mieluummin toki säveleitä,
Sankar'lauluja kuuntelen ma
Laulut Ossianin, ne
Kasvot nostavi ruskohon.

Usein tunturin nurm' on juonut
Hirven hurmetta, nuoleni kun
Sattunut oli siihen.
Tarkk' on jouseni, Gall, kuin sun.

Mene, Morvenin kankahilla
Yksin kulkea halajan vaan.
Metsän impi se lempii
Jousta, nuolia, koiriaan."

Pois läks' Gall, oli otsans' synkkä.
Rurmar, laulaja, lähenei nyt.
Kauan ääneti ollen,
Hän Oihonnaa silmäili.

"Neito", lausui nyt hän viimein.
"Sua kun katselen, sieluni muu
Katsantohosi hukkuu
Niinkuin päivähän usman yö.

Ei oo nimeä mulla, jonka
Muisto kestävä aikoja ois';
Varhain muoton' on valju,
Varhain huolihin surkastun.

Kuitenkin urotöitä lemmin,
Laulaa voin minä sankarityöt.
Kun ma kannelta soitin,
Morven kuunteli ihmeissään.

Kyllästynyt jo noihin olen,
Maineen hohto ei viehätä mua.
Toimetonna on kannel,
Jonka ennen ma soida soin.

Kronan rannalla, kuss' ei pauhu
Kosken ääneni kuulua suo,
Yksin laulelen nyt vaan
Yölle huolia sydämein.

Mulle tullos sa, silloin jälleen
Riemuun nousevi lauluni taas,
Vielä Rurmarin nimen
Viepi aikojen aikoihin.

Impi, suositko muiston ääntä?
Joskus vielä sen lausua suo:
Näin se lauleli Rurmar,
Kun Oihonnahan silmäsi."

"Rurmar," aaltojen neito virkkoi,
"Vieno kukkanen rannalla on,
Iltatuulosen henki
Notkistaa sitä nukkumaan.

Laula sydämes' huolet hälle,
Haavehempeä laulaja, sä,
Kunnes silmä sen kostuu

Iltakasteesta kyyneliin.

On Oihonnasta laulu kaunis,
Miekkain kanssa kun kantele soi,
Voitot laulajan suusta
Myrskyn lailla kun tulvaavat.

Sankareita hän rakastaapi,
Uhkarohkeita silmiä vaan.
Mennös, hempeämieli,
En voi huolias' lohduttaa."

Viha Rurmarin silmiin syytyi,
Kasvot kalpeat ruskohon lens',
Pois Oihonnasta kääntyi,
Luolast' ääneti katosi.

Tuli ruhtinas, sodan urho,
Neidon etehen töytäsi hän:
"Gallin, Rurmarin poistit,
Eessäs' kolmas on, Klesamor.

Kielin eipä hän voittaa taida;
Taisteluin verikentillä hän
Vaikeni, hänen miekkans'
Kieltä kuoleman haastoi vaan.

Rohkeutta sa suosit, impi,
Taistelut sua viehättävät;
Niit' on tarjona, joudu!
Morsiokseni antau!"

Sammalpaadelta nous' Oihonna,
Nuorukainen kun lausui tuon,
Kätehen tarttuen katsoi
Häntä silmihin kysyviin.

Lausui: "Minusta aina olit
Parhain veljistä, Klesamor sä,
Yksin Morvenin maassa
Miekan tulta kun rakastat.

Shelmasta kun sa kaukomaille
Läksit mainetta saavuttamaan
Aatoksenipa seuras'
Usein sinua mertten taa.

Väre hengestä suurten isäin,
Lähde sotias' sotimahan,
Vihamiehille näytä
Vielä Finjalin kuntoa.

Ja kun laulaja kaukaa tulee,
Kilpialissa istuva oon,
Vierellään minä istun,
Kuunnellen, nimes' kuuluisko.

Jos on kohtalos' aikaisehen
Nousta pilvien henkien luo,
Alas sieltä sä katso,
Kyynelissä sä näet mun.

Usein yksin ma kankahalta
Iltapilviä katsova oon,
Usein kaarevan otsas',
Tummat kähärät muistav' oon.

Lempen' ei ole morsiamen,

Onpi sisaren, Klesamor, vaan;
Sama kasvatti meidät
Isä, Morvenin kuningas."

Lausui ruhtinas: "Aaltoin impi,
Ei Morannal sun isäsi oo,
Et oo siskoni! Kenpä
Syntys' tuntevi kaukaisen?"

Kaukaa täältä sä sinisilmäs'
Päivän valohon, heräten, loit.
Meren anti, ei vaimon,
Ompi tytär Morannalin.

Ehkä autuas aalto nousi
Kevätuulilla päivähän päin,
Vaipui taasen ja sinut
Valkovaahdosta synnytti."

Impi otsalle nuorukaisen
Painoi huulensa hymyilevän
"Veljen' oot sinä. Voinko
Olla veljeni morsian?"

Kaukaa saapuva sulhon' ompi.
Niinkuin pilvien hattara hän,
Niinkuin vuorilta myrsky
Arvaamatta hän ilmestyy."

Kolmas laulu.

En tuuloseksi syntynyt, aalloks' en,
Vaikk' ei, kuin muiden, poveni liiku,
On neidon sydän, lämmin ja sykkivä,
Jääkuoreni alla mullaki myös.

Ken Lora-laakson hirviä ajelee?
Ovilta kai'un vapisevilta
Kajahti torven iltama-säveleet,
Ne helmassa nukkuu hämärän nyt.

Kuss' aallot Kronan tummina kulkevat
Sivutse tammein saartaman paaden,
Naismetsästäjä on lumi-ihoinen,
Se aaltojen imp', Oihonna se on.

Kanervikossa istuen silittää
Hän metsäkoiraa ruskeakarvaa,
Mi väsyneenä nuolesta nuoleksii
Nyt hurmetta hirven kylmenevän.

Ei metsästänyt neitonen yksinään,
Vaan Gylnandynen laulavan kanssa.
Se saapuu, impi vaalea, verkalleen;
Oihonna se hymys' ystävälleen.

Hän lausui: "Tule, tytär Hidjallan'in!
Jo vaipui metsän valio arka;
On ilta kaunis, tuulonen viilempi
Jo kutria pääni heiluttelee.

Sä laula mulle, idästä kunnes kuu
Poluille luopi valonsa vienon.
Oot kylmyytein, sen uhrit jo laulanut;
Nyt laulele riemullista sa vaan!"

Ja Gylnandyne kalpea lauloi nyt,
Loi kyynelsilmän taivasta kohti.
Siell' ilman siintävyydessä pilvi yks'
Nyt kulki; sen matkaa katseli hän.

"Miss' oot," hän lauloi, "riemu Krualinin,
Iäkkään urhon, pilvissä ootko?
Käy pilven reunallen alas katsomaan,
Oihonna on täällä, ilosi sun.

Oi Le, sä muinen isäsi linnassa
Loit Gylnandynehen sulokatseen,
Sä häntä tänne seurasi Morveniin
Jäit vieraaks' soiton, laulujen maan.

Sä usein näillä vuorilla vaelsit,
Kun illan hohteheks' oli seutu
Ja neitos' raikas, kutsuva torvi soi.
Oihonnan sa täällä tapasit myös.

Ken hänet näkee, joka ei unhottais'
Mit' elämäss' ol' onnea ennen?
Mä sua katsoin, sinä Oihonnaa vaan;
Mun kuihdutti se, sun nostikohan?

Suus' vaikeni, sun hymysi katosi
Ja kyynelpilvi kasvojas' peitti;
Kuin varjo veretöin olit päivillä,
Kuin korvessa tuuli kuljit sa öin.

Niin aamun' eräänä tulit yksinäsi'
Sä jälleen, salaa terävän nuolen
Oihonnan kiiltäväst' otit viinestä;
Rintaasi sä työnsit syvälle sen.

Ei voiton kannel sinusta koskaan soi,
Ei mainees' muiston siivillä lennä;
Oi Le, käs'vartes' varahin lakastui,
On tyttönen kuolos' laulaja vaan.

Ei hänen äänens' kuin runoniekan soi,
Sä siit' et viihdy, pilvien haamu.
Murheeni ei sun mieltäsi paina, se
Oihonnanpa ei oo, armahas' ei

Soi, lauluni, kuin tuulonen kankahan!
Sua kuule, vastaa sulle ei kenkään.
Mun huokaukseksi nukuta helmaan yön;
Kuin huokaus kerran mä nukun myös."

Hän päätti. Vuoret, laaksot ja lainehet
Jäähyvästinsä laululle kaikui,
Ja Kronan virran kosket ne yksinään
Nyt kaukana hiljaa kohisi vaan.

Mutt' tuikkaavaisten tähtien valossa
Oihonna nosti silmänsä kirkkaan
Ja ystävälleen kättä hän tarjosi;
Näin aaltojen impi saneli nyt:

"Kuin vuoren kylmä tuuli, he laulavat,
Oihonna leikkii kukilla laakson;
Hän aalto ompi päivässä kiiltävä,
On silmässä tulta, rinnassa jää.

En tuuloseksi syntynyt, aalloks' en,
Vaikk'ei, kuin muiden, poveni liiku.
On neidon sydän, lämmin ja sykkivä

Jääkuoreni alla mullaki myös.

Mutt' miks'ei Morveniss' ole miehiä,
Ei sankareita kuin oli ennen?
Nyt kilpi Finjalin kovin raskas on
Ja vaipunut ääni Ossianin.

Mua kyllästyttää Morvenin miehet jo,
Nuo huokaavaiset, hempeämielet.
En voinut antaa lempeä lemmestä,
Voin suruni antaa heille ma vaan.

Oi milloin tullee pilveni myrskyisä,
Ma milloin saanen, uneltu armas,
Sun nähdä kirkastavana miekallas'
Sen liekin, min rintaas' synnytin mä?

Nyt kuullos, Gylnandyne sä vaalea,
Mit' äänt' Oihonna lauluhun vaatii;
Ei suruinen, vaan raikas on tarinain,
Se tunturituulten henkeä on.

Näin taru kertoo: Rauhassa Loklinin
Etäistä maata hallitsi Fjalar;
Hän nuorna myrskyks' Lodinin mainittiin
Ja muisto sen vielä laajalla on.

Nyt ol' hän vanha, sotahan väsynyt,
Joi simaa, käytti lakia maassa,
Mutt' miekka ruostununn' oli huotrassaan
Ja rannalla laivat mätänivät.

Mies nuori astui nyt hänen eteensä,
Se hänen poikans' ainoa oli,
Ja loistavilla silmillä nuoruuden
Isäänsä hän katsoin saneli noin:

"Tee mulle laiva, isäni, retkille
Sun nuoruuteis mun mieleni halaa.
Oon väkevä, on vereni lämmin. Pois
Mä laaksosta kodin halajan nyt."

Vait' vanhus oli. Poikansa innostui
Ja lausui: "Isä, pyyntöni täytä,
En enää voi tääll' olla ma maineetta,
En lauluja kuulla sinusta vaan.

Jo kevyt mulle on sinun kilpesi,
Kuin vitsan taivutan sinun jouses'.
Maailmaan, jossa voittoja niitit sä,
Myös Hjalmarin voitot mahtuvat on."

Mutt' siihen Fjalar jyrkkänä vastasi:
"Oon vannonut ma suojata rauhaa.
Mun päivän' myrskyinen oli, ilta sen
Kuin tyyntynyt järvi loistava on.

On sota hirvuinen, verisilmiään
Se raunioiden lomista nostaa.
Mä rauhaa rakastan, sitä katsele!
Sen muodolla maani hymyelee."

Mutt' nuorukainen ääneti seisoivat vaan,
Ja kyynel kasti kasvojen tulta.
Tok' hetken päästä silmänsä kirkastui
Ja tuskansa puheeks' puhkesi noin:

"Ken antaa vallan, kuningas, sinullen

Näin unheen yöhön kätkeä poikas'?
Sä hengen annoit mulle, se ota taas,
Mitättömän vastalahjan sa saat.

Kov' ompi kuolla nimettä, unheessa,
Kovempi vielä elämä tää ois';
En elää voi, mutt' totella isää voin,
Mä tottelen siis ja kuolohon käyn."

Kuningas vaiti ol', vihan peitti hän.
Jääkylmät lausui hän nämä sanat:
"Sä laivaa pyydät, saat sen, se rannalla
Ens' retkeni ajoilt' ollut jo on.

Sen pohja sammaltunut ja halki on
Ja päivä paistaa laitojen läpi.
Se ota; kaukomailla sä mainettas'
Käy etsimähän, mä unhotan sun."

Ja Hjalmar läksi. Pihalla isänsä
Nyt harjoitettiin leikkiä lasten;
Ja kiekkaa kiidätelivät kourat ne,
Mi miekkoja ennen käyttelivät.

"Ken vielä sodan muistoa rakastaa,"
Kehoitushuuto Hjalmarin kaikui,
"Ken kanssain meren aukean teille käy,
Ken kilven ja kalvan kisahan käy?"

Ma laivan sain; sen pohja on heinäinen
Ja päivä paistaa laitojen läpi;
Mutt' voiton miehet niittävät, laivat ei,
Ja voittajan tie on luotettavin."

Näin kuului äänensä kuni ukkosen,
Kun helteisen se perästä päivän
Tult' iskein, vyöryin, pilvissä jylisee
Ja veltoa maata herättelee.

Ol' tuuli noussut järvellä tyynellä,
Sen liedot laineet kohosi taasen,
Ol' salpa murrettu ja sen kahleista
Jo puhkesi virta raivoamaan.

"Merelle, sotaan, voittohon, muuanne!"
Näin huuto kulki miehestä mieheen,
Ja joukko jätti laivalla laholla
Nyt taaksensa rannat syntymämaan.

Tul' sana kuninkaalle: "Sun poikasi
Pois laivassaan jo merelle kulkee;
Jää maasi turvattomaksi, uljaimmat
Kun sankarit hällä mukana on."

Vihastuu Fjalar, muuttuvi muotonsa,
Ja kumahuttain kilpehen iskein
Hän huutaa: "Miehet, merelle; rikottu
On sääntöni, elää rikkoja sen."

Mutt' harmaapäinen Sjolf, sotaveikkonsa
Ajoilta entisiltä, nyt lausui:
"Äl' etsi turhaan kostoja kieltyä,
Sun pääskysi kotkan kiinnikö sais'?"

Sä löydät kenties' Hjalmarin, kukistaa
Tuon nuoren voimatonna sa tahdot;
Hän eikö, tuntein runsahat voimansa,
Vois' kunnottomuuttas' pilkata vaan?"

Ei sanaa Fjalar lausunut. Rantaan vaan
Hän miekkamiehinensa nyt läksi.
Hän astui verkalleen; viha kasvoillen
Ol' jäätynyt, vasta kuohuttuaan.

Jo kolme päivää hän oli harhailnut,
Vaan neljännellä keksi hän purjeen.
Se kohden purtta Fjalarin purjehti
Ja pian se määräns' saavuttikin.

Sen päämies silloin Permien kielellä
Jylisten huusi: "Taistohon, Fjalar!
Sun poikas' kuninkaamme, sen laivan löi,
Tuon henkesi korvaa, laivasi myös."

Samassa johtaki joukkoa ryntäävää
Hän laivalla jo Fjalarin riehui.
Kovasti taisteltiin tasavoimilla,
Mutt' Fjalarin joukko harveni jo.

Ja kohta seisoj suojana kuninkaan
Vaan entisaikain taisteluveikot.
Ei voittaaksensa sotinut Fjalar nyt,
Vaan sankarin lailla kaatuakseen.

Mutt' silloin huomaamattapa lähestyi
Mereltä laiva, purppurapurjein
Ja keula kullattuna, ja mastossaan
Se lippua kantoi Gauthiodin.

Se kiitän kulki, läheni, pianpa
Jo ympärillä Fjalarin nosti
Nuo nuoret, uljaat sankarivierahat
Taas miekkojen juhlan raivoavan.

Se päättyi vasta laskussa auringon,
Kun Permi viimeinen peri kuolon;
Ja Fjalar voiton sai, mutta synkkänä
Viel' odotti miekka kädessä hän.

"Ei vielä saa mun miekkani levähtää,"
Väristen vanhan kuuluvi ääni;
"On työni kesken, mun vihamiehistäin
Viel' elossa rohkeimman minä nään.

En Permiläistä vihannut, rauhaani
En siksi vaihtanut meren myrskyyn,
Vaan käskyni ja valani pilkkaajaa
Mä lähtenyt olen kukistamaan.

Eteeni astu kypärineis, sä mies,
Min töit' en kielin kosta ma kyllin;
Mä toista kieltä puhua tahdon nyt,
Sen teräpä purevampi on kai.

Eteeni astu, miekkasi paljasta
Isääsi vastaan, jolta sen saitkin;
Jos et, niin masentuos sa polvilles',
Käy sovintokuoloon eessäni nyt!"

Hän päätti. Sankar'joukossa hälveni
Nyt humina kuin huokuvan aallon;
Ja yksin tyynnä, julmana paikallaan
Vaan Fjalari seisoj odottaen.

Mutt' Hjalmar, voittaja, pani ääneti
Aseensa hurmekannelle laivan;
Isänsä eteen sitten hän astui näin

Ja nöyränä vaipui polvillehen.

Ilmassa miekka Fjalarin välkähti,
Sen isku päätä Hjalmarin tähtäs.'
Se lankesi ja kypäri kilahti,
Mutt' ehjänä Hjalmar seisovi viel'.

"On mennyt voimain," lausuvi kuningas,
"Noin kehnosti en iskenyt ennen;
Siis kypäristä pääsi sa paljasta,
Ei voimani pysty kypärihin."

Niin päästi Hjalmar kypärin, paljasti
Isänsä kovan kostolle päänsä;
Hän seisoi turvatonna, ei turvaks' muu
Kuin kasvojen kaunis tyyneys vaan."

Mutt' vanhan käsi vapisi. Miekkansa,
Jo kuolon iskuun nostettu, vaipui
Hiuskiharoille Hjalmarin, niinkuin ois'
Se lepohon niille laskenut vaan.

Siit' asti Hjalmar rohkea, vapaana,
Kaukaisten merten aaltoja kyntää;
Ja Fjalar istuu rauhassa kotonaan
Ja leppynyt sydän riemuisa on.

Kun joskus joutuu ilta ja linnassa
On vieraita ja vaahtinen malja
Käy mieheen miehestä, sekä kannelta
Runoilijat harmaat soittelevat,

Ja unhottaen vanhoja ylistää
Vaan laulelevat voittoja nuoren,
Ja Hjalmar, Hjalmar soi yhä salissa
Ja Fjalar, se uljas, unhotetaan;

Kas silloin Fjalar maljoa maistavi
Ja nuoruuden hän hohtehen saapi,
Ja silloin puoleen laulajan silmäyksen
Hän loistavan kiitollisena luo."

Oihonna päätti. Nurmella kiilteli
Jo iltakaste, kannelta taivaan
Kuun kirkas silmä katseli tyyneyttä
Ja kulkua hiljaisen kesäyön.

Kedolla silloin läheni, saapui mies.
"Oihonna," lausui hän, "sua etsin.
Sua kutsuu luokseen Morvenin kuningas,
Odottaen ennen koittoa jo."

"Sä sanantuoja," vastasi neitonen,
"Mintähdeti vanhus noin mua ikävöi?
Hän kutsun kuololta joko saanut on,
Luo henkien hänkö mielivi jo?"

Mies lausui: "Miekkain kalsketta kuullut oon
Ma linnasta, ja kolmasti kilpeen
On lyönyt ruhtinas, sotahuuto käy
Jo miehestä mieheen; tietoni se."

Nous' silloin riemahtaen Oihonna. "Mies,
On toimes päättynynnä," hän lausui,
"Vie kuninkaalle minulta tervehdys;
Kun aamu se koittaa, tornissa oon."

Neljäs laulu.

Miks' Hjalmarin viipyvi?
Hält' Innishonnako laaksoissaan
Ois' innon ryöstänyt, oisko
Hän sanans' unhottanut?

Jo rannalla Morvenin
Käy koitto, kummulla hämärtää
Kuninkaan torni, sen alla
Wiel' unissan meri on.

Oihonna, et vielä näy,
Miss' uneksit meren neito sa?
Jo nouse, vanha Morannal
Hän kaipaa sua, valoaan!

Ei nää valon nousua hän,
Ikuinen häll' omi silmäss' yö,
Ei, kuinka morsion lailla
Maa hymy laistossa koin.

Mutt' tuulosen vilppahan
Hän tuntee torninsa aukosta
Ja uimalintujen kuulee
Jo lentoon lähtevän hän.

Käy aalto, sen kuulee hän,
Ja sua, Oihonna, hän kutsuu näin:
"Sä joudu lapseni; päivän
Mä kuulen ääniä jo."

Ja aaltojen neitonen
Tuo säde viileä vuoriston,
Lähestyi kuuntelevaista:
"Mä tervehdin, isä, sua.

Kun laski jo aurinko,
Mä Kronan rannalle viivähdin;
Yön silmät viehättäväiset
Mun siellä näkivät viel'.

Oihonnasi myöhästyi.
Sai metsästys hänet uupumaan,
Ja unen helmassa, isä,
Sun unhottanut hän on.

Mutt' kumpu Dunhormodin
Ei loista vielä, ei hongatkaan.
Miks' käskit aamua ennen
Mun olla luonasi sä?"

Kätensäpä kuihtuneen
Ojensi neidolle vanhus nyt
Ja lausui: "Tule, sä loisto,
Mi Shelman valaiset yön.

Tään sokean vanhuksen
Viel' ollos kerta sä silmänä.
Kun ilta saapuvi, silloin
Mun yöni haihtuva on.

Kun tähtien tarhassa
Näät iltapilven, sen reunalla
Jo Shelman ruhtinas kulkee
Ja kirkas silmänsä on.

Ja näkevi maansa taas,
Jok' on kuin kaukana muistissaan,
Kun kuu sen vuorille heitti
Valonsa vapisevan.

Nyt sota on joutuva;
Jo Innishonnahan tullunna
On eilen satujen Hjalmar
Ja miehet Loklinin myös.

Terveisiä lähettää
Näin nuori kotka usmien maan:
"Kuningas Morvenin, kutsu
Nyt kansat tappelemaan.

Nyt pohjasta tuuli käy;
Se huomisaamuna, kuningas,
Rannalles' vapisevalle
Purjeitten myrskyä tuo".

Hän vaiken. Neidonpa
Nous' ruskon vivahdus kasvoillen.
"Miks' uhkaa," kysyvi, "maatäs'
Oihonnan sankari nyt?"

Morannal se lausui taas:
"Mull' aarre on, sitä vaatii hän.
Sen kuuluks' laulu on tehnyt
Ja häntä houkuttanut.

Oi tytär, hän sanoa
Näin käski: "Merellä kulkenut
Oon helteen hehkuvan maita
Ja maita talvisen jään;

Mutt' minne mä jouduinkin,
Soi maine tyttäres' korvissain,
Soi lemmen hempeä ääni
Ja hyljättyni valitus.

Nyt vihassa vannoin ma
Tuon immen ylpeän omistaa.
Siis varo tytärtäs', Hjalmar
Hän kosii miekalla vaan."

Noin uhkavi hän; josp' ois'
Se päivä kedolla Kronan nyt,
Kun joukot Trenmorin kaasim,
Masensin Erinin maan!

Sais' Loklinin sankari
Kai nurmen hiekkahan hautansa,
Kuin aalto, loiskuva rantaan,
Se hukkuu hiekkahan taas.

Mutt' voima Morannalin
Ja silmäin valo on kadonnut,
Ja muisto töistäni loistaa
Kuin kaukaa talvinen yö.

Nyt, Morvenin sankarit,
Ilolla käyttkö taisteluun?
Jous' Gall'in onkohan vankka
Ja keihäs Klesamorin?

Ja Rurmari, lauluja'
Mi laulat salissa Finjalin,
Voinetko kilvestä ääntä

Kumauttaa miekalla myös?

Mä ääniä kuulen kuin
Teräksen kalsketta rannall' ois'
Sä katso, sotahan josko
Jo Shelman sankarit käy!"

Ja neitonen katsehen
Loi hurmatun avaruutehen,
Ja aamun rusko se hällä
Sai kasvot purppurahan.

"Oi isä, mä joukon nään,
Se laskee vuorilta verkalleen,
Kuin pilvi myrskyjä täynnä
Se vierii laaksoa päin.

Mutt' tyyneä meri on,
Jo päivä silmänsä aukaisee,
Ja syvyys vavisten välkkyy
Ja taivas kirkasna on."

Suruisena hymyili
Nyt vanhus, pianpa kuitenkin
Hän nousi jalona, innon
Sai henki sanelemaan:

"Sä ruhtinas taivahan
Ja tähtien, sua tervehdin,
Sua, aurinko, ikinuori
Jok' oot ja kuihtumaton,

Mun riemuni muinoinen,
Mi loistat vielä mun muistossain,
Vaikk' yö mun silmäni peittää
Ja mielein pimeä on!

Et tarvinne tänään kai
Sä peittää kasvojas' häpeestä,
Ett' ois' Morannalin poika
Sodasta paennut pois.

Kuin isänne väkevät,
Gall, metsän ruhtinas, Klesamor,
Sä miekkain ystävä uljas,
Ja Rurmar, laulaja sä,

Te retkille sankarein
Nyt käykää, Finjalin poluille!
Katoopi kaikki, ikuinen
On töiden kunnia vaan.

Ken kaatua nuorna saa
Kanss' sankarein, hän on autuas.
Hän niinkuin salama lentää
Ja iskein sammua saa.

Kuin sammuva hiilikko
On vanhuus vaan. Kotiliedellä
Se kituu, tuhkahan sain muu
Ja unehtuu siten pois.

Miks' Hjalmarin viipyvi?
Hält' Innishonnako laaksoissaan
Ois' innon syöstänyt, oisko
Hän sanans' unhottanut?

Mä aaltojen kuohua

Ja tuulta pohjosen kuulen tok';
Se yhä kiihtyen lentää
Ohitse korvieni."

"Oi, isäni, pohjassa;
Yö jälleen nousevi taivaalle
Ja päivä vavisten haihtuu
Selillä aaltojen pois.

Ja pilvien pimeyteen
Myös meri peittyvi, harmaana
Garmallan kallio päältään
Pois hyrskyn vaahtoa luo.

Ja valkeat lainehet
Jo ryntää rantahan, törmällä
Myös honka vavisten huojuu,
Kun kiittää vihuripää.

Wiel' ei näy purjetta;
Etäällä mustassa pilvessä
Waan välkähtää valo joskus,
Se lokin siivestä lie."

Hän vaikeni. Pauhasi
Jo myrsky täydessä vauhdissaan,
Ja aallon vonkuva huoku
Syvyyden povesta nous'.

Ja tulissa ilma ol'.
Ja kolkkoin vuorien ylitse
Kovemmin myrskyä kulki
Nyt taivaan jyrinä suur'.

Morannal se lausui nyt:
"Tään moisen päivän mä kerran näin;
Se päivä tuo oli, jolloin
Mä löysin mereltä sun.

Mies, nimenä hällä Darg,
Maan hylky, vihattu, koditoin
Merellä saalista etsi
Ja ryösti, rosvaeli.

Mä ajelin laivaa sen,
Kun maatain kerran se lähestyi;
Mutt' eestäin pakeni hän vaan,
Tuo rosvo pimeän yön.

Jo iltama lähestyi,
Hän vielä kaukana purjehti;
Mä turhaan seurasin; silloin
Nous' myrsky raivoamaan.

Se pauhinan seurassa
Samoin kuin nyt yhä kiihtyi vaan.
Mun laivain siipeä nosti,
Mutt' Dargin rikki se löi.

Mun miekkani tullut ei
Sen roiston verellä tahratuks'.
Pilvestä salama lensi,
Sen laivan liekkihiin sai.

Mä sitä nyt lähestyin.
Se paloi; Darg oli yksinään!
Perässä synkkänä seisoi
Hän kilven suojassa vaan.

Häll' laps' oli sylissään;
Hän näkyi oottavan purttani;
Hän usein taaksehen katsoi
Kuin varronnut mua ois'.

Mua säälitti hätänsä.
Lähellä hänt' oli laivain jo,
Kun vastatuulehen tämän
Mä käänsin liekistä pois.

Nyt tulehen kilpensä
Tuo rosvo viskaton hyppäsi,
Ja lapsi sylissä vaipui
Näin aallon helmahan hän.

Ja vihurin vallassa
Pois lens' sen laiva; mutt' lasta hän
Kohotti laineista, pyytäin
Hänelle apuani.

Sen näin mä ja laivaani
Mä heidät nostin. Ja silloinhan
Näin ensikerran Oihonnan,
Sun silloin mereltä sain.

Sä pien' olit, kuitenkin
Vapaana, ehjänä vaarasta.
Sä rosvon sylissä itkit
Ja piilit povellet tuon.

Mutt' synkkänä, röyhkeenä
Ja vaatteet korvettuneina Darg
Jo kuolevaisena istui
Kuin haahmo laivalla vaan.

Hän lausuvi: "Kuningas,
Käyn unheen lepohon mielelläin,
Rukoilen vaan tämän eestä,
Mi yksin surevi mua.

Et nää hänen kasvoissaan
Mun vertani. Sillä ketään ei
Maan hylky, heittiö jätä
Velkansa perilliseks'.

Yöll' aallosta sain ma tuon
Kun kerran jouluna rantausin
Kupeelle Fjalarin linnan
Ja Vidarkallion luo.

Oo laupias hänelle,
Sä, jonka laupeus kuulu on.
Hän on se ainoa, multa
Ken saanut iloa on."

Kun kuningas kertoi noin,
Oihonnan silmä se kyyneltyi.
Mutt' kohden näkyjä muita
Se lensi kirkasna taas.

Näät, rannalla huuto nous'
Ja myrskyyn, ukkosen pauhinaan
Sekaantui kilpien kalske
Ja äänet sankarien.

Ja mustilla aalloilla
Jo kotka kiiteli usmain maan;
Kuningas aaltojen, Hjalmar

Nyt syntäs' Morvenihin.

Mutt' rannalla kotimaan
Jo Shelman seisovi joukko myös
Kuin kallio, jota aalto
Käy syösten hukuttamaan,

Ja tappelu syntyi nyt,
Nyt aalto kohtasi kallion,
Mies miehen kaasi ja ranta
Se verta vaahtosi vaan.

Mutt' ääneti innossaan
Oihonna seisoi ja katseli
Uljasta sankariansa,
Unelmin kaivattuaan.

Hän silmäsi innolla;
Kun hänen miekkansa salama,
Kuin pilven, Morvenin joukon
Lävitse aukasi tien.

Ja joukkopa Loklinin
Jo Shelman miehiltä voiton vie,
Mutt' silloin tappelu taukoo
Ja tyyneks' meteli käy.

Morannal se lausui nyt:
"Oihonna, miks' olet ääneti?
Miks' loppuu miekkojen melske?
Lie Morven masentunut?"

Oihonna se vavisten
Noin vastasi: "Isä, riemuitse!
Jo kohta laulujen Hjalmar
On haamu pilvissä vaan.

Hän horjuvi, kypärins'
On rikki, poikasi kolmen kanss'
Hän yksin sotivi. Tuota
Ihmeellä katsovat muut.

Gall iskevi keihäällään
Ja teräs Rurmarin välkkyvi
Ja Klesamorilla miekka
Kädessä verinen on."

Morannal nyt vihastui
Ja kilpeään kilahutti hän,
Ja huutaen sotarintaan
Sen käski hiljenemään.

"Häpeelläkö", huusi hän,
"Mun harmaat hapseni peitätte?
Omatko poikani tahraa
Mun puhtaan kunniani?"

Ja Finjalin kanteleen
Surusta vaieta täytyykö,
Ett'ei tää häpeätyönne
Vois' soida kielistä sen?

Ja Hjalmarin laulaja,
Hän saisko pilkaten mainita
Ett' yksin kolmea vastaan
Hän kaatui, sankari tuo?

Gall, poika sa kuninkaan

Kuin hänkin, veljistä vanhin sä,
Käy yksin taistohon, kaadu
Jos pettää miekkasi sun!"

Ja taistohon yksinään
Gall läksi; heikkopa ollut ei
Tää Shelman ruhtinas, mutta
Sen surma kuitenkin vei.

Hän taisteli innolla
Ja kaatui kunnian loistossa,
Kuin aalto päivässä paisuu
Ja välkkyy vaipueessaan.

Ja verille tantereen
Nyt astui Rurmar. Ei tappeluun
Vaan lauluun tottunut on hän
Ja huoliin sydämen vaan.

Hänenp' oli taisteluns'
Kuin soihdun vastahan tuulta yön;
Hän kaatui, vaikenä laulu
Nyt hänen sydämessään.

Ja kolmas ol' Klesamor,
Hän nuorin ol', mutta tottunut
Jo varhain urhojen kanssa
Sodissa taistelemaan.

Hän tappeli vihassa
Ja tulta leimusi silmänsä;
Hän veljein verestä vaati
Veristä kosta nyt.

Ja miekkojen kalske soi
Ja Morven riemulla kuuli tuon,
Tuon kohta kuolevan kaiun
Ajoilta Ossianin.

Mutt' nostetun kätensä
Hillitsi Hjalmari, lausui noin:
"Sä nuorukainen, mä säästän
Taruille henkesi sun.

On aamusi ihana,
Sun päiväs' loistava kerran on,
Siis sovinnoks' kätes' anna
Ja loista sankarina."

Mutt' Klesamor vastineeks'
Löi häntä miekalla nurjalla;
Taas syntyi tappelu, silmä
Nyt sammui Klesamorin.

Sä aaltojen neitonen,
Mioks' vuotaa kyönele silmästä's?
Kaatunut eipä, Oihonna,
Sun jalo sankarisi.

Hän kätteli vanhusta
Ja lausui: "Yksin, oi isä, sä
Jäit mun ja pimeyn kanssa
Vierasta tottelemaan.

Nyt rannalla Morvenin
Ei hengi pojistas' yksikään;
Ne kuolon saivat jo kaikki,
Ne haudan unessa on."

Hän päätti. Mutt' kirkkaana
Taas loisti otsa Morannalin,
Ja pilvet rauhattomuuden
Kasvoiltaan hälvenivät.

"Nyt pelvotta," lausui hän,
"Voi mennä kuningas Morvenin
Pois tähtitarhojen suojiin,
Isäinsä henkien luo.

Mun muistoni puhdas on.
Ei poikain tähden mun haamuni
Yön suojaan tarvitse piillä
Kun kohtaa Finjalin se.

Mun hautani, tyttärein,
Tee hiekkaan, jossa mun poikani
Nyt lepäävät. Pane patsas
Yhteinen kummulle sen.

Sä jaloa vierasta
Ilolla seuraa ja muista myös
Morannalia ja kuule
Kun kiitos hänestä soi."

Ja harmaja päänsä nyt
Se painui, silmä se sulkeutui,
Ja ruhtinaan jalo henki
Nyt pilvikotihin nous'.

Viides laulu.

Ihminenkö ryntäis' teitä vastaan?
Niinkuin tähdet, te hymyytte
Ihmisvaiheiden sumun halki meihin,
Joiden johto teille on leikkityö.

Fjalar kuningas ol' vanhennunna,
Hiljaa vaan eli linnassaan,
Kaukaan aikaan nähnyt ei ollut maataan
Eikä ilmaa vesien henkinyt.

Päivä oli noussut kirkkahana
Äsken aaltojen kylvystä,
Loistehensa vanhenematon koitti
Niinkuin ennen vieläkin salihin.

Kuninkaan nyt mieli kevyt oli,
Kirkkaat ol' hänen kasvonsa;
Muinaisaikain muistoja myrskyisiä
Sankarvanhuksille hän kertoi nyt.

Äkisti hän katkas' kertomansa,
Nousi jalona seisaalleen;
"Pian," lausui, "vierivät voiman hetket,
Muistoillen on päiviä kyllyiksi.

Kukkulalle Telmarin mä tahdon
Vielä maatani katsomaan,
Kuink' on sille henkeni onnen luonut,
Ennenkuin mun sammuvat silmäni.

Miekkani antakaa! On toimi vielä
Rauenneella mun kädelläin.
Voittoon oon ma tottunut, voittohonpa

Fjalar kuninkaan taru päättyköön!"

Miekka vyöllä vanha kuningas nyt
Astui Telmarin harjalle.
Siihen istui vaiti ja katsoi maataan,
Tuolla kesän rauhassa lepäävää.

Päivä koitti maille lämpimille,
Kultapinnalle järvien,
Kumpuin välissä sinivirrat juoksi,
Runsaat viljat lainehti pelloilla.

Ihanaisna, juhlapuvussansa
Valtakunta nyt Fjalarin
Kiitollisen tyttären lailla katsoi
Puoleen vanhan harmajan isänsä.

Mutta vanhan silmä kyynelöittyi,
Ylpeästi hän lausui noin:
"Työni nähnyt oon ma ja tehty valan'
Tuoss' on täytettynä, se kyllin on.

Isältäin mä kylmät, metsät perin,
Viljamaiksi ne luonut oon;
Muinen pellot nuo oli perkaamatta
Asunnotki nuo tekemättömät.

Olen elänyt." Näin päätti Fjalar
Puheensa ylevyydellä,
Mut Sjolf vanhus, synkkänä astui esiin
Voimakkaalla äänellä lausui noin:

"Kuningas, sä vanhenet, sun kätes'
Uupuu, hautahan kallistut,
Haahmo vaan oot miehestä muinoisesta,
Haahmo yöhön synkkähän katoova.

Jos sä its' oot kaikkivoipa, miksi
Valtaan antaut vanhuuden?
Itse jos oot luonut sa teot tuossa,
Nouse siis ja uudista nuoruuteis!

Kuningas, sä kiitä jumaloita!
Niiden lahja on suuruuteis.
Frey hän yksin kasvatti peitoin viljat,
Yli-isä suojeli rauhaa maan.

Thorin voima oli, jonka muinoin
Tunsit sodissa omakses';
Itse unhotettuna vaan sa taidat
Kaatua kuin korvessa kaatuu puu."

Fjalar istui aatoksissa, sitten
Ylpeästi hän lausui noin:
"Puhut voimista näkymättömistä,
Vaadit haamuja mua uskomaan.

Tottunut en muihin luottamaan oo,
Tuken' on oma tahtoni;
Sillä voittanut olen ihmisiä.
Jumaloiden polkenut päätökset.

Tosin Fjalar vanhentuupi, muuttuu
Tukka, selkäkin köyristyy,
Kadonnut on paljo, mit' ennen oli;
Semmoinen se on elon järjestys.

Yks' on tallella. Mä kätein vanhan

Vielä voittohon nostaa voin;
Riemuist' elon vaalenevista saatan
Hymyillen ja jalona kuolla pois.

Kuolla tahdon. Tehtävään on tehty."
Vanhus kohotti otsansa,
Viittans' kuninkaallisen maahan laski,
Rinnan arvet paljasti päivälle.

Miekkansa hän otti, niinkuin ennen
Tappeluissa, se välkkyi nyt;
Vanhan silmä vieläkin salamoitsi,
Kun se miekan terästä tervehti.

"Miss' on Dargar nyt," niin lausui Fjalar,
"Hän mi, tuntien jumalat,
Edemmäksi kantoa silmäns' näkee,
Elää ajoissa tulevaisissa?"

Jos hän ois' niin viisas kuin hän kerskaa,
Nyt hän tuntisi hetkensä,
Miekkansa eessä lupas' hän seista ennen
Kuin sen kuolo estävi kostosta."

Kun hän sai sen sanoneeksi, haamu
Nousi laaksosta verkalleen,
Vuoren kukkuloille se tiensä otti,
Kummullen jo Fjalarin luokse sai.

Kuningas nyt hämmästytti kun tunti
Muodon harmajan kulkijan;
Ääneti hän istui ja miekan kanssa
Luisti alas kätensä hiljalleen.

Dargar seiso eessä Fjalarin. "Mun
Käskit tulla. Nyt tässä oon
Kauvan, kuningas, minun varrot' annoit;
Heikko oot jo verraten entiseen.

Ootko ennättänyt työsi tehdä,
Täyttää valasi vannotun?
Elon vaiheet säätänyt niinkuin ovat,
Tyhjiksi' tehnyt jumalat, niiden tiet?"

Fjalar naurahti ja virkki: "Sattuu
Joskus kummasti, korviisi
Mikä henki käskyni, ukko, saattoi
Juuri kuin se pääsi mun huuliltain.

Tullut oot sa, se on kyllin. Tahdon
Vastata kysymykseesi.
Elon vaiheet määräsin niinkuin ovat,
Mun on voitto tässä, ei jumalten.

Katso maitani! ne semmoisetko
Oli ennen mun oltuan'?
Hävittää mä sodissa voinut oisin
Ihanuuden tään, elon kukkivan.

Oisin voinut tämän valtakunnan
Rajaan rajasta turmella,
Ett'ei löytyis' lehteä tuulen leikiksi'
Eikä perhon pesäksi kukkaista.

Mitä näät nyt? Kunne silmä kantaa,
Siell' on raadettu maisema,
Korvet lehdikoiksi on muuttuneina,
Petoin luolat ihmisten asunnoks'.

Pellot kantaa vuoden toivon, muinoin
Meren myrskyt jot' ajeli.
Rikkautemme tuo kesäkaste meille
Eikä enää nyt veren vuodatus.

Kesyttetty maa ja ihmisluonto
Raakuutehen ei taivu nyt.
Miekalta on temmattu pois jo valta,
Wäkivallan laki on voittanut

Lempeys ja kunto menestyvät,
Saapi kunnian rauhan työt.
Niin on Fjalar valtansa järjestänyt,
Eikö hän oo täyttänyt valaansa?

Uhkaus, min toit sa jumaloiltas'
Savun lailla on haihtunut.
Poikaani ei sisaren syli sulje,
Tahratoin mun harmaja pääni on.

Syvyys kätkenyt on tyttäreni,
Aaltoin selkiä ajelee
Hjalmar voittoon voitosta onnellisna,
Wirheetönnä, kuulusa poikani.

Viel' yks' lupaus on täyttämättä,
Täytettävä se omi nyt.
Maksamahan velkasi tule, Dargar,
Weres' vaadin minä sun valhestas'."

Wanha tietäjä nyt kuninkaasen
Katsahti sekä lausui noin:
"Kerran katoa multakin elon kuorma,
Eikä aikaisin tule kuoloni.

Ihmiskohtaloita kyll' oon nähnyt,
Niitä kokenut itsekin,
Jonkun hetken kärsinen vielä elää,
Sen mä pyydän tähtesi, kuningas.

Wiivy kostoinesi kunnes joutuu
Todistaja sun voittosi.
Wiivy kunnes Hjalmar, sun kunniasi,
Joutuu tänne, kaukana ei hän oo."

Niin hän lausui, vaikenä ja merta
Kohden ojensi kätensä;
Joukko Fjalarin ilohuudot nosti:
"Purret Hjalmarin jopa näkyivät."

Hjalmar näkyi. Tiellä siintävällä
Laivat lensivät kotiin päin.
Purjeet loistivat yhä likempänä,
Vaahto välkkyy pурсien laidoilla.

Ilo kiilsi vuoren kukkulalla
Vanhain urhojen silmistä,
Fjalar yksin miettävä, synkkä oli,
Äänetönnä laivoja katseli.

Vasta kun ne oli satamahan
Taakse vuorien kadonneet,
Loihe silmä Fjalarin Dargarihin,
Äänettömyyden katkasi viimein hän:

"Poikaani en näkevänä luullut,
Maine kaukoa kuului sen.
Mutta päivänä, jona elon heitän

Voipi ihme, kummatta, sattua.

Hjalmaria mainitsit. Hän tuli
Lisäämään minun voittoain.
Tässä maan ja taivahan todistaissa
Wälillämme ompi hän päättävä."

Kun hän sai sen sanoneeksi, Hjalmar
Nousi vuorelle yksinään,
Ei kuin ennen uljasna miekkamiesnä
Mutta kypärittä ja aseitta.

Kalpeat kuin kinos kuutamolla
Oli nyt hänen kasvonsa,
Haudan synkkä hän oli näöltänsä,
Kantoi miekkaa veristä kädessään.

"Terve tultuasi poikain," lausui
Ääni sortuva kuninkaan,
Oisin suonut tulevas' toisenlaisna,
Mutta noinkin iloni olet sa.

Urhoitäs' kerro, lienet monta
Kovaa taistoa kokenut?
Haavoistako vuotavat voimas' lähteet,
Kun oot valju, huulesi vapisee?"

"Kovaa taistelua," vastas' Hjalmar,
"Kokenut olen aseitta.
Ei oo teräs särkenyt rautapaitaa,
Sydän verta vuotavi kuitenkin.

Päivältä ois' silmän' peitettävät,
Sinuun katsoa kaihoan.
Julkaista mun velkani sulle tahdoin,
Siitä syystä vielä mä elän nyt.

Murtunut ma oon, mutt' mainehesta,
Waikka nuori, sain osani.
Kuuntele kun kertovat runoniekat,
Tietää saat sä, ken oli Hjalmar.

Pohjan urhoks', merenkuninkaaksi
Mainittiin mua, maailmaa
Kiertelin kuin myrsky, mä ylpeet painoin,
Heikot nostin, kruunuja jakelin.

Jouduin Loran rantahan. Morannal
Maata vallitsi runojen,
Maine tytärtä ihanaks' sen kiitti;
Urhoin kanssa taistelin hänestä.

Tornissaan Morannal vanha, sokee
Istui, pojat sen kukistin;
Saaliinani laivahan vein Oihonnan,
Häitä aalton seljillä pidettiin.

Isä tiedätkö mit' ompi rakkaus?
Ootko tuntenut riemua,
Jossa maan ja taivahan loisto yhtyy,
Ikikukkivaa kuin taivas, maa.

Mitä ennen olin, varjoks' muuttui
Toivon kirkkaus vaaleni.
Woitot voitettut sekä voitettavat,
Kaikk' ol' tyhjää rinnalla onnen sen.

Kevät-tuulet purjeitani veivät

Pitkin aavoja meriä
Päiväkirkkaat, kuohuvat aallot nosti
Autuuteni jumalten kotihin.

Silloin murhe joutui. Iltamalla
Perää pidin ja uneksin;
Rinnallain Oihonna valvoi yksin,
Taivon tähti katsellen meihin loi.

Käten' ottaen hän lausui: "Hjalmar,
Mulle miks' yhä rakkaamp' oot?
Aikaiseen Oihonnan jo olit kulta,
Sinun olin ennenku sinut näin.

Miks' ei jäänyt lempen' semmoiseksi!
Silloin salata rohkenin
Mit' en sulle voinut ma ilmi antaa,
Kun sun ylpeyttäsi pelkäsin.

Onnen tunsin ja tuo onni mulle
Hjalmariakin kalliimp' ol';
Isäksin Morannalia mä kutsuin,
Hänen tyttäreksehen luulit mun.

Nyt mun ompii ilmi annettava,
Silloin mitä mä salasin.
Kaikkia voin kärsiä, kaikki kestää,
Sua pettää, Hjalmar, sit' en mä voi.

Hylkää minut! Ei Morannal ollut,
Ei muu kuningas isäni.
Weri, joka kiehuvi rinnassani
Ehk' on orjaraukan se verta vaan.

Kotimaassas', läsnä linnaa sitä,
Jossa kerran sa loistav' oot,
Joulu-yönä, Vidarin vuoren alta,
Orpon' aallosta minut korjattiin".

Niin Oihonna lausui. Älä isä
Vaalene hänen verensä
Tuoss' on miekallani, Oihonna oli
Sinun tyttäres', minun sisarein.

Kuolla tahtoi hän mun eestäni. Tuon
Terveisensä." Hän vaikeni;
Miekkansa kuin salama rintaan lensi
Ja hän vaipui vuorelle kuolemaan.

Hetki toista seurasi, ja päivä
Hiljaa eteni matkallaan;
Jäykkänä kuin haudalla patsas istui
Fjalar vielä ääneti paikallaan.

Aatteensa hän kätki. Kauhu syrjään
Sankarit oli poistanut.
Vanha Sjolf ja tietäjä Dargar läsnä
Katsoi hänen henkensä sotaa vaan.

Vasta metsän taa kun päivä painui,
Katsoin ylös hän lausui noin:
"Teidän, suuret jumalat ompii voitto,
Rangaistuna teidät mä tunnen nyt.

Ihminenkö ryntäis' teitä vastaan?
Niinkuin tähdet, te hymyytte
Ihmisvaiheiden sumun halki meihin,
Jokien johto teille on leikkityö.

Mies on uljas, kokenut ja voittoon
Tottunut, kova-rintainen,
Tahtoo kaikki ohjata hengellensä,
Murtaa kaikki, häntä mi vastustaa.

Miekkansa hän nostaa. Silloin häntä
Koskettaa käsi salainen.
Miekka vaipuu, salama uhkaavainen
Kyyneleeksi muuttuvi silmässä.

Meren aallot kuohuu, myrskyt pauhaa;
Käskette, ja ne tyyntyvät;
Meri tottelee, joka laivat nielee,
Ei voi niellä pienintä lastakaan.

Teidät tunnen nyt ja nöyryntyä
Edessänne en häpeä
Elänyt oon kyllin, on halpa mulle
Suuruus maailman. Tulen luoksenne."

Lausui niin ja tyynnä arpisehen
Työnsi miekkansa rintahan.
Sydänlähteistä veri vuotaa alkoi,
Sekaantuen Hjalmarin verehen.

Kesä-ilta valas' pohjolata,
Meri, maa oli tyynenä;
Metsän taakse aurinko vaipui, sammui
Niinkuin päivä Fjalari kuningas.

End of Project Gutenberg's Fjalari Kuningas, by Johan Ludvig Runeberg

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK FJALAR KUNINGAS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in

your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project

Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following

which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.